

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทเพลงเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง เพราะเป็นการรังสรรค์ขึ้นจากความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ผ่านภาษาอันเป็นวัสดุในการสื่อสารเช่นเดียวกับวรรณกรรมโดยทั่วไป บทเพลงมีลักษณะเด่น 2 ประการ คือ ด้านการใช้ภาษาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรอง (diction) และเรียงร้อยอย่างมีศิลปะโดยผสมผสานกับท่วงทำนองอย่างกลมกลืนกันระหว่างวรรณศิลป์กับคีตศิลป์ ทำให้ภาษาในเพลง มีพลังต่อการเร้าอารมณ์ให้เร้าร้อนขึ้นสูง หรือทุกขระทมขมขึ้นได้ดูกัน

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง คือ สะท้อนแนวคิดด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะอันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านเวลาและเนื้อหาของเพลง ทำให้วรรณกรรมเป็นสื่อสุนทรีย์ที่จดจำได้ง่าย แนบสนิทกับวิถีชีวิตและแพร่หลายเป็นที่นิยมต่อมนุษยชาติทุกยุคสมัย (อัศวิทย์ เรืองรอง, 2539, หน้า 90)

วรรณกรรมเพลงต่างจากวรรณกรรมอื่น ๆ ตรงที่มีเสียงดนตรีเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความไพเราะ ให้อารมณ์สะท้อนใจ ผู้ฟังจึงสามารถเข้าใจและเกิดความประทับใจได้ง่ายกว่าวรรณกรรมอื่น (ธารทิพย์ สิทธิเชนทร์, 2539, หน้า 2) เพราะเพลงจะเข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นโดยมิต้องไปพะวงอ่านหรือดู เพียงผ่านโสตประสาททุกก็เกิดสุนทรีย์ มีความสะท้อนอารมณ์ได้ (บุญยงค์ เกศเทศ, 2525, หน้า 47)

เพลงไทยสากลพัฒนามาจากเพลงไทยเดิม แม้ว่าเพลงไทยสากลจะได้คลี่คลายออกจากเพลงไทยจนห่างกันทุกทีก็ตาม แต่สิ่งที่ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกัน คือการให้ความสำคัญแก่บทร้อง หรือคำร้อง (เจตนา นาควัชระ, 2524, หน้า 29) เพลงไทยให้ความสำคัญแก่บทร้องมาก บทเพลงหรือเนื้อเพลงจะต้องเป็นภาษาที่สอดคล้องกับอารมณ์ที่ต้องการจะสร้าง สอดคล้องกับท่วงทำนองและจังหวะของเพลง (พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี, 2529, หน้า 2) และเนื้อร้องหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเพลงนั้นสามารถสร้างความประทับใจให้ผู้ฟัง บางครั้งดูเหมือนว่าเนื้อร้องหรือเรื่องเป็นหัวใจของเพลงเสียด้วยซ้ำไป (สุกรี เจริญสุข, 2538, หน้า 55)

การนำแต่ละเสียงมาปะติดปะต่อกันเป็นทำนองเพลง แต่ละเสียงจะมีความสัมพันธ์กัน ความเป็นเอกภาพของกลุ่มเสียงหรือที่เรียกว่าวลีเพลง ประโยคเพลง ที่จะสร้างความประทับใจแก่ผู้ฟัง การผิวปากหรือฮัมเพลงเป็นการสร้างทำนองหรือจำทำนองแล้วนำมาประดับอารมณ์เมื่อ

ต้องการ อารมณ์ที่เกิดจากการฟังดนตรีครั้งแรกนั้นก็เพราะอาศัยทำนองความประทับใจ ก่อนที่จะจำองค์ประกอบอื่น ๆ ได้นั้นเราจำทำนองก่อน (สุกรี เจริญสุข, 2532, หน้า 53 - 54)

เนื้อร้องกับทำนองดนตรี เป็นส่วนที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เนื้อร้องสื่อให้ผู้ฟังทราบเนื้อหา ส่วนทำนองดนตรีที่สอดประสานกับเนื้อร้องมีบทบาทเสริมความไพเราะและคุณค่าแก่เนื้อหา เนื้อร้องและทำนองดนตรีจึงเป็นองค์ประกอบที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

สุกรี เจริญสุข (2532, หน้า 48) กล่าวว่า เนื้อร้องนั้นก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ล่อใจผู้ฟังเพราะเนื้อร้องเป็นเรื่องของภาษา เน้นถึงข้อความ "รู้เรื่อง" ง่ายที่จะทำความเข้าใจและง่ายที่จะรับรู้ เนื้อเรื่องนั้นสามารถสื่อไปยังผู้ฟังได้เองโดยไม่ต้องอาศัยดนตรี แต่พอเนื้อร้องประกอบเข้ากับทำนองดนตรีก็ยิ่งเพิ่มความน่าสนใจมากขึ้น ผู้ฟังส่วนใหญ่มักจะติดอยู่ที่เนื้อร้องเพราะเป็นเรื่องและสามารถรู้เรื่องได้ ยิ่งเนื้อร้องมีความหมายใกล้ตัวด้วยแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มความซาบซึ้งในความหมายขึ้นไปอีก

วรรณกรรมเพลงไทยแต่เดิมได้นำคำประพันธ์จากวรรณคดีไทยเรื่องต่าง ๆ เช่น อิเหนา ขุนช้างขุนแผน ฯลฯ มาใช้เป็นเนื้อร้อง ต่อมาเมื่อมีการรับอิทธิพลตะวันตก วรรณกรรมเพลงไทยได้วิวัฒนาการมาเป็นวรรณกรรมเพลงไทยสากล เพลงไทยสากลเป็นเพลงไทยในอีกรูปแบบหนึ่งที่แม้จะมีคำร้องเป็นภาษาไทยแต่รับเอาอิทธิพลจากดนตรีสากล หรือดนตรีตะวันตก ทั้งด้านจังหวะ เครื่องดนตรี ตลอดจนลีลาทำนอง ดังเช่นวงดนตรีสากลที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันซึ่งได้แก่วงสตริง (string) คือ วงดนตรีที่ประกอบด้วยกีตาร์นำ กีตาร์คอर्ड กีตาร์เบส กลองชุด และคีย์บอร์ด หรือเปียโน ดังนั้นพัฒนาการของเพลงไทยสากลจึงมักเป็นไปตามพัฒนาการของดนตรีสากล เพลงไทยสากลในระยะแรก ๆ มีจังหวะและทำนองที่ยังได้รับอิทธิพลของเพลงไทยเดิม จังหวะส่วนมากเป็นจังหวะช้า ๆ แต่ต่อมาจังหวะและแนวดนตรีใหม่ ๆ ของเพลงสากลได้มีอิทธิพลต่อการประพันธ์เพลงจนนอกจากจะทำให้เพลงไทยสากลผิดแผกแตกต่างออกไปจากเพลงไทยเดิมและเพลงพื้นบ้านโดยสิ้นเชิงแล้ว ยังทำให้เกิดเพลงไทยสากลแนวใหม่ขึ้นในปัจจุบัน อาทิ เพลงไทยสากลในแนวเพลงสตริง ร็อค ป๊อป เป็นต้น (สุชมาล จันทวี, 2536, หน้า 1 - 2)

อาจสรุปได้ว่าบทเพลงเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าในด้านให้ความไพเราะ และอารมณ์สะเทือนใจซึ่งทำให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ฟัง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของวรรณกรรมเพลงพบว่าเนื้อร้องหรือคำร้องกับทำนองดนตรีเป็นองค์ประกอบที่เกื้อกูลกันในทางศิลปะซึ่งเป็นการถ่ายทอดวรรณกรรมเพลงประกอบดนตรี ทำให้วรรณกรรมเพลงมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

วรรณกรรมเพลงมีวิวัฒนาการมาเป็นระยะเวลานานจนกระทั่งเป็นเพลงไทยสากลในปัจจุบันและมีวรรณกรรมเพลงแนวใหม่เกิดขึ้นหลายประเภท ในบรรดาเพลงไทยสากลแนวใหม่ปัจจุบันนี้ผู้วิจัยสนใจเพลงประเภทเพลงป๊อป คือเพลงยอดนิยม (popular music) บางครั้งเรียกว่าเพลงสมัยนิยม ซึ่งเป็นผลงานดนตรีสำหรับคนส่วนใหญ่ อาจเป็นรสนิยมทางดนตรีของคนในสังคมในแต่ละยุคสมัย แต่ละวัย เช่นเพลงร็อกซึ่งเป็นที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบัน (สุกรี เจริญสุข, 2532, หน้า 63) และผู้วิจัยรู้สึกประทับใจเพลงป๊อปที่สี่ฟ้า หรือกัลยารัตน์ วารณะวัฒน์ ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายผลิตและสร้างสรรค์เพลง สังกัด แกรมมี่แกรนด์ บริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) เป็นผู้ประพันธ์คำร้อง เพลงป๊อปที่สี่ฟ้าประพันธ์คำร้องนั้นเท่าที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้มีจำนวน 129 เพลง

จากการศึกษาพบว่าคำร้องที่สี่ฟ้าเป็นผู้เขียนมีลักษณะเฉพาะที่น่าศึกษาหลายประการที่สอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการดังกล่าวมาในตอนต้น อาทิ การใช้ภาษา เป็นภาษาที่ตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย มีการเล่นคำโดยการซ้ำคำ วลี ในลักษณะต่าง ๆ ย้ำให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ไปตามบทเพลง ในด้านการเลือกใช้คำ มีการใช้ถ้อยคำธรรมดาที่สื่อความหมายชัดเจน แสดงอารมณ์ ความรู้สึกได้ลึกซึ้ง เช่น เพลง *ไม่แน่ใจ* ขับร้องโดยนิโคล เทริโอ การใช้คำ *เงียบงั้น* ไม่ยอมพูดจา เงียบงั้น ไม่มองตา ล้วนเป็นคำที่แสดงให้เห็นภาพความห่างเหินได้ชัดเจน และทำให้รู้สึกถึงความสับสน ไม่แน่ใจ ตามไปในเนื้อหาของเพลง ดังตัวอย่าง

ตอบตัวเองไม่ได้เลย

เธอทำไมเงียบงั้น

คุณล้ายไม่เข้าใจกัน

จึงไม่ยอมพูดจา

อยากให้เธอมีคำตอบ

แทนอาการเฉยชา

แทนอาการไม่มองตา

มีอะไรพูดกัน

ไม่ใช่ฉันไม่รู้ลึก

ในด้านการใช้โวหารภาพพจน์ (figure of speech) ในเพลงทั้ง 129 เพลง ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษานี้สี่ฟ้าใช้โวหารภาพพจน์ในการแต่งคำร้องหลายประเภท เช่น อุปมา (simile) คำถามเชิงวาทศิลป์หรือปฏิจจา (rhetorical question) บุคลาธิษฐาน (personification) อุปลักษณ์ (metaphor) และอติพจน์ (hyperbole) เป็นต้น

ตัวอย่างการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาปรากฏอยู่ในเพลง *หมอกหรือควัน* ที่ธงไชย แมคอินไตย์ขับร้อง โดยเปรียบเทียบการปฏิบัติของ “เธอ” ในเพลงว่าบางครั้งเธอเป็นเหมือนหมอก

บางครั้งเธอเป็นเหมือนควันทไฟ เป็นการนำความรู้สึกที่ได้รับเมื่อเผชิญกับหมอกซึ่งไม่ทำให้เจ็บปวด และการเผชิญกับควันทไฟที่ทำให้สับสนมาเปรียบกับความรู้สึกที่ได้รับจากการกระทำของ “เธอ” แสดงให้เห็นว่ามีการเลือกสรรสิ่งที่น่าสนใจมาเปรียบได้อย่างทำให้เกิดความรู้สึกตามและเห็นภาพได้ชัดเจน ดังตัวอย่าง

บางทีเธอเป็นเช่นหมอกขาว
ฉันนั้นชักไม่มั่นใจ
เพราะถ้าฉันต้องเสี่ยงกับควันทไฟ
ถอนตัวเพราะว่ากลัวจะเสียน้ำตา

และบางครั้งเธอเป็นเหมือนควันทไฟ
จะเตรียมตัวและเตรียมใจ

และยังมีการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมาอยู่ในเพลงต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก เช่น เพลงแคใบไม้ร่วง ขับร้องโดยนันทิดา แก้วบัวสาย เพลงคนเพียงคนเดียว ขับร้องโดยนันท มีเรีย เพลงไม่ต้องขอใจ ขับร้องโดยคริสตินา อากีลาร์ เป็นต้น

การใช้โวหารภาพพจน์ประเภทบุคคลิษฐาน (personification) เช่น ในเพลงวันนี้มีแต่เธอ ที่ศักดิ์ พัทธสีมา ขับร้อง ปรากฏในตอนที่ว่า “ตะวันไม่เคยหันมา.....” เปรียบโดยให้ตะวันแสดงกิริยาเหมือนกับมีชีวิตจิตใจ เป็นเหมือนคนคนหนึ่งที่ไม่เคยหันมามองหรือสนใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตะวันไม่เคยหันมา
และในทุกครั้งที่มอง

ส่องให้ฉันพบทางสว่าง
ไม่เคยจะพบเห็นใครใคร

ตัวอย่างการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอติพจน์ (hyperbole) ปรากฏอยู่ในเพลงอยากให้อู่วรรักเธอ ขับร้องโดยไหม เจริญปุระ มีการเน้นความ ย้ำให้เกิดความรู้สึกมั่นใจ โดยหยิบยกสถานการณ์ที่อันตรายมากกล่าวให้เกินจริงว่าไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์หรืออยู่ในสถานการณ์เลวร้ายเพียงใดก็ยังมีความมั่นใจคงในความรักที่มีให้ ดังตัวอย่าง

ต่อให้ฝนแรงแรงก็ไม่หวั่นไหว
แผ่นดินไหวยังงี้ก็จะรอ
บอกกับฉันคำเดียวว่าต้องการพบ
จะข้ามน้ำลุยไฟเดินบุกป่า

ต่อให้ฟ้าทลายจะไม่ท้อ
จะไม่ท้อไม่มีวันเปลี่ยนใจ
จะไปหาไปเจอในไม่ช้า
จะไม่เสียเวลาจะรีบไป

นอกจากลักษณะเด่นด้านการใช้คำ โวหารภาพพจน์ดังได้กล่าวแล้ว ศิลปะในการถ่ายทอดวรรณกรรมเพลงประกอบดนตรีหรือคีตศิลป์ก็มีลักษณะที่น่าสนใจในการเลือกประเภทของวงดนตรีที่นำมาประกอบการถ่ายทอดโดยการบรรเลงและขับร้อง เพราะสามารถเลือกลักษณะของวงดนตรีได้เหมาะสมกับการบรรเลงและขับร้องซึ่งเป็นไปอย่างสอดคล้องกับอารมณ์เพลง เมื่อพิจารณาโครงสร้างของเพลงจากคำร้องที่ถ่ายทอดออกมาปรากฏว่ามีสิ่งที่น่าศึกษาในการขึ้นต้นเพลงที่มีลักษณะต่างกัน เช่น มีการเกริ่นนำเรื่องก่อนจะนำเข้าสู่เนื้อหาของเพลง หรือมีการรำพึงรำพัน จนกระทั่งถึงการสรุปลงท้ายในแต่ละเพลงก็ยังคงมีความแตกต่างกันไปอีก

รูปแบบการประพันธ์ก็เป็นลักษณะทางคีตศิลป์อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจเนื่องจากคำร้องในวรรณกรรมเพลงของสีฟ้ามีความสัมพันธ์กับทำนองและจังหวะ เช่น ในเพลงขอเป็นคนหนึ่งที่ฉันนึกตา แก้วบัวสาย ขับร้องไว้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความปรารถนาดีและความห่วงใยมากล้นที่มีให้ เพลงนี้ลักษณะทำนองเป็นเพลงช้าที่แผ่ความหนักแน่น มั่นคง คำร้องได้ใจความเหมาะสมพอดีในแต่ละตอนของจังหวะ เมื่อประกอบเข้ากับดนตรีจะเกิดความกลมกลืนทั้งคำร้อง ดนตรี และอารมณ์ซึ่งนับเป็นลักษณะเด่นที่ทำให้เพลงมีความน่าสนใจและทำให้เกิดความประทับใจได้

นอกจากนี้เมื่อได้นำลักษณะดังกล่าวมาพิจารณาประกอบกับผู้ขับร้องเพลง เช่น นันทิดา แก้วบัวสาย ที่ถ่ายทอดอารมณ์เพลงได้อย่างซาบซึ้ง ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาในความสัมพันธ์ระหว่างวรรณศิลป์และคีตศิลป์ คือ การวิเคราะห์โน้ตเพลงโดยยึดผู้ขับร้องเป็นหลัก ซึ่งจะวิเคราะห์โน้ตเพลงในระดับที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้ โดยเป็นการวิเคราะห์ประกอบเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณศิลป์และคีตศิลป์ในวรรณกรรมเพลงของสีฟ้า อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างวรรณศิลป์และคีตศิลป์ คือ ความรู้สึกที่ผู้ฟังได้รับจากการฟังเพลง เมื่อวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่าเพลงได้ให้ความรู้สึกหรือทำให้เกิดอารมณ์ใดแก่ผู้ฟังได้บ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความประทับใจในวรรณกรรมเพลงของสีฟ้าขึ้นได้ รวมถึงสามารถทำให้เพลงของสีฟ้าจำนวนหนึ่งเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจนสามารถนำมาขับร้องใหม่ได้อีก

บทเพลงของสีฟ้าเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมดังจะเห็นจากมีการนำมาเรียบเรียงเสียงประสานและขับร้องใหม่หลายเพลง เช่น ในอัลบั้ม RE-ENTRY ของ มาซา วัฒนพานิช มีการนำเพลงที่สีฟ้าเป็นผู้แต่งคำร้องกลับมาขับร้องใหม่ คือ เพลงอยู่เพื่อใคร ที่ธงชัย แมคอินไตย์ ขับร้องไว้ในอัลบั้ม ส.ค.ส. เพลงบ่บอก ที่นันทิดา แก้วบัวสายขับร้องไว้ในอัลบั้มบ่บอก และเพลงบอกอย่างงั้นอย่างงี้เลย ที่นุโวขับร้องไว้ในอัลบั้มเป็นอย่างนี้ตั้งแต่เกิด และในผลงานชุด “งานชนคนดนตรี นานที่ 10 ปี นน” ซึ่งจัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสที่บริษัทแกรมมี่ เอนเตอร์เทนเมนต์ดำเนิน

งานมาครบหนึ่งทศวรรษในปีพ.ศ.2536 ผลงานเพลงในอัลบั้มพิเศษนี้เป็นการนำเพลงที่เคยได้รับความนิยมอย่างสูง (รวมเพลงฮิตสิบปีแถมมี, ม.ป.ป.) มาเรียบเรียงเสียงประสานด้วยแนวคิดที่หลากหลายและนำมาขับร้องใหม่ ปรากฏว่ามีเพลงที่สี่ฟ้าแต่งอยู่ในอัลบั้มนี้สองเพลง ได้แก่ เพลง *ฝังไว้ในผืนดิน* ที่บิลลี่ โอแกน ขับร้องไว้ในอัลบั้ม *บิลลี่...เข้ม* นำมาขับร้องใหม่โดยศรณยา สงเสริมสวัสดิ์ และเพลง *เปล้าหรอกนะที่คริสตินา* อาทิลาร์ขับร้องไว้ในอัลบั้ม *นินจา* นำมาขับร้องใหม่โดยเสาวลักษณ์ ลีละบุตร อัลบั้ม *เติมกำลังใจด้วยบทเพลงจากแกรมมี่* ซึ่งเป็นอัลบั้มที่รวบรวมเพลงที่มีเนื้อหาให้กำลังใจเอาไว้ เพลงขอเป็นคนหนึ่งที่นึกติดา แก้วบัวสายเคยขับร้องไว้ในอัลบั้ม *ขอเป็นคนหนึ่ง* ที่สี่ฟ้าเป็นผู้แต่งคำร้อง ได้รับการคัดเลือกมารวบรวมไว้โดยมีไบรอัน รอดโพธิ์ทอง เป็นผู้ขับร้อง

จากตัวอย่างที่กล่าวมาโดยลำดับข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าถ้าได้ศึกษาวรรณกรรมเพลงของสี่ฟ้าโดยละเอียดจะทำให้ทราบถึงลักษณะทางวรรณศิลป์ คีตศิลป์และความสัมพันธ์ระหว่างวรรณศิลป์กับคีตศิลป์ในวรรณกรรมเพลงของสี่ฟ้า ซึ่งจะทำให้มองเห็นภาพรวมของผลงานผู้ประพันธ์ได้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งจะได้เห็นถึงคุณค่าของวรรณกรรมเพลงอีกประเภทหนึ่งที่มีความนิยมไม่น้อยในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสี่ฟ้าในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การใช้คำ การใช้โวหารภาพพจน์ และแนวคิด
2. โครงสร้างของเพลงและรูปแบบการประพันธ์
3. การประสานสัมพันธ์ของคำร้อง ทำนอง และจังหวะเพลง
4. ความรู้สึกที่ได้รับจากการฟัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. ช่วยให้ผู้อ่านฟังเพลงของสี่ฟ้าได้อย่างมีอรรถรสและซาบซึ้งมากยิ่งขึ้น
2. ช่วยให้มีผู้หันมาสนใจฟังเพลงของสี่ฟ้ามากขึ้น
3. เป็นแนวทางในการฟังเพลงยุคปัจจุบัน
4. เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมเพลงของผู้แต่งอื่น ๆ
5. เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมเพลงประเภทอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลหลัก การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสีฟ้านี้ ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูล คือคำร้อง ซึ่งสีฟ้าเป็นผู้ประพันธ์ จำนวน 129 เพลง ประกอบกับทำนองเพลงในเพลงตัวอย่าง ข้อมูลดังกล่าว ปรากฏอยู่ในเอกสารและวัสดุต่อไปนี้

1. ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ปีการศึกษา 2540 เรื่องการศึกษาภาษา และแนวคิดที่ปรากฏในบทเพลงของสีฟ้า เสนอโดย รวิกานต์ ตั้งเจริญกุล

2. หนังสือเพลง

2.1 ท็อปอัลบั้ม No.6

2.2 มิวสิกแคมป์

2.3 มินัดกับเพลง

2.4 รวมเพลงฮิตสิบปีแถมมี

2.5 เดอะกีตาร์ ฉบับพิเศษ แกรมมีเบสท์ออฟเดอะเอียร์ รวมเพลงฮิต 18 ปี

3. ปกแถบบันทึกเสียงและแถบบันทึกเสียง

4. ปกติดี (compact disc) และแผ่นซีดี

ประเด็นของการศึกษา การศึกษาวรรณกรรมเพลงของสีฟ้าในเรื่องวรรณศิลป์จะ ศึกษาในประเด็นของการใช้คำ การใช้โวหารภาพพจน์ (figure of speech) และการวิเคราะห์ แนวคิด

ในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของคีตศิลป์นี้จะศึกษา โครงสร้างของเพลง รูปแบบ การประพันธ์ในวรรณกรรมเพลงของสีฟ้า นำโน้ตเพลงเข้ามาประกอบการศึกษาในเรื่องการ วิเคราะห์โน้ตเพลง และจะศึกษาในระดับที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้ ซึ่งจะไม่ละเลยดลิ่งซึ่ง เช่นการศึกษาในสาขาทางดนตรีโดยตรง ข้อมูลหลักของการศึกษาส่วนนี้จะได้จากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาคีตศิลป์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความรู้สึกที่ผู้ฟังได้รับจากการ ฟังเพลงของสีฟ้าครั้งนี้ ได้แก่ นิสิต บุคลากร และบุคคลทั่วไปที่พบในมหาวิทยาลัยบูรพา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวรรณศิลป์และคีตศิลป์ และผู้แต่ง สำหรับกลุ่มตัวอย่างได้จากประชากรที่มีอายุ 13 – 40 ปี จำนวน 100 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิเคราะห์โครงสร้างและรูปแบบของเพลง จะวิเคราะห์จากเพลงที่มีอยู่ในแถบบันทึกเสียง หรือแผ่นซีดี (compact disc) เท่าที่สามารถรวบรวมได้ ซึ่งมีจำนวน 87 เพลง เนื่องจากต้องฟังเพลงเพื่อประกอบการวิเคราะห์
2. การวิเคราะห์โน้ตเพลง ถ้าโน้ตเพลงใดไม่ได้ใช้บันไดเสียง ซี เมเจอร์ จะขอปรับให้เป็นบันไดเสียง ซี เมเจอร์ เพื่อให้ผู้อ่านทั่วไปที่ได้มีความรู้ทางดนตรีในระดับสูง สามารถเข้าใจได้
3. การอ้างอิงชื่อเพลงทำตัวอย่างคำร้อง จะแสดงที่มาคือชื่อเพลงเท่านั้น ยกเว้นเพลงที่มีชื่อซ้ำกัน จึงจะแสดงชื่อวงหรือผู้ขับร้องด้วย
4. คำที่สะกดต่างจากราชบัณฑิตยสถานในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่ปรับเปลี่ยน เนื่องจากการอ้างอิงมาจากเอกสารอื่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการแต่งคำร้อง เฉพาะการซ้ำ การใช้ถ้อยคำให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจ ภาพพจน์ และแนวคิด

คีตศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการขับร้องเฉพาะโครงสร้างของเพลงและรูปแบบคำประพันธ์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดแบ่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเป็น 3 ประเภท คือ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านวรรณศิลป์
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านคีตศิลป์
3. วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเพลง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านวรรณศิลป์และทางด้านคีตศิลป์ผู้วิจัยจัดเรียงตามหัวข้อเนื้อหาที่จะศึกษา และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเพลงจัดเรียงตามตัวอักษรของผู้เขียน โดยเรียงลำดับตามพจนานุกรม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านวรรณศิลป์

ผู้วิจัยจะศึกษาทางด้านวรรณศิลป์ในเรื่องกลการประพันธ์ การใช้ภาพพจน์ การวิเคราะห์แนวคิด และการซ้ำคำหรือวลีที่มีลักษณะคล้ายกลบท มีผู้อธิบายเกี่ยวกับโวหารภาพพจน์ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมภาพพจน์ โวหารและกลการประพันธ์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2539) ให้ความหมายของศัพท์ที่เกี่ยวกับภาพพจน์ (figure of speech) ในลักษณะต่าง ๆ ไว้

หลายประเภท เช่น

อุปมา (simile) คือการนำเอาสิ่งที่ต่างกันสองสิ่ง มาเปรียบเทียบโดยใช้คำเชื่อม

อติพจน์ (hyperbole) เป็นภาพพจน์ที่กล่าวให้เกินจริง

อุปลักษณ์ (metaphor) เป็นภาพพจน์ที่นำเอาสิ่งที่ต่างกันสองสิ่งหรือมากกว่า แต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันมาเปรียบเทียบกัน

นามนัย (metonymy) เป็นการใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด

บุคลาธิษฐาน (personification) เป็นการสมมติสิ่งไม่มีชีวิต ความคิด นามธรรม หรือสัตว์ ให้มีสติปัญญา อารมณ์ หรือกิริยาอาการเยี่ยงมนุษย์

คำถามเชิงวาทศิลป์ (rhetorical question) เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบเพราะรู้คำตอบชัดเจนอยู่แล้ว ที่ใช้รูปประโยคคำถามก็เพื่อเป็นการเน้นให้ข้อความมีน้ำหนักดึงดูดความสนใจหรือให้ข้อคิด

และยังกล่าวถึงภาพพจน์ประเภทอื่น ๆ อีก เช่น ปฏิพจน์ (oxymoron) และสมมติภาวะ (apostrophe) เป็นต้น

เรื่องเกี่ยวกับแนวคิด (theme) มีผู้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิด หรือแนวเรื่อง หรือแก่นเรื่องไว้ดังนี้

ชัตลธนี ลินธูลิงห์ (2532, หน้า 11) กล่าวไว้ในหัวข้อลักษณะและองค์ประกอบของวรรณกรรมแต่ละประเภท โดยกล่าวถึงแนวเรื่องของบทละครว่า แนวเรื่องหรือแก่นเรื่อง คือ ข้อคิดปรัชญา หรือบทเรียนที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อสารถึงคนดู และกล่าวถึงแนวเรื่องของนิยายและนวนิยายไว้ว่า แนวเรื่องหรือแก่นเรื่อง คือ ความหมายรวมของเรื่องทั้งเรื่องและผู้แต่งต้องการจะสื่อถึงผู้อ่าน แนวเรื่องจะให้บทเรียน ข้อคิด ประสบการณ์ชีวิตที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถเพิ่มประสบการณ์เทียบให้กับชีวิตตัวเองและเกิดปัญญาที่จะมองชีวิตในแง่มุมที่กว้างขวางอีกทั้งเข้าใจชีวิตมากขึ้น

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539, หน้า 182) กล่าวว่า แก่นเรื่อง (theme) หรือแนวคิด คือ สารสำคัญที่ผู้แต่งมีจุดประสงค์ต้องการสื่อมายังผู้อ่าน

ยุพาส (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา (2542, หน้า 153) อธิบายว่า แก่นเรื่อง (theme) คือ ความคิดหลักที่ผู้แต่งต้องการเสนอเป็นความหมายรวมของเรื่องทั้งเรื่อง

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2539, หน้า 161) กล่าวถึงแก่นเรื่องของเรื่องสั้นว่า แก่นเรื่อง คือ แนวคิดหรือจุดสำคัญของเรื่องและผู้แต่งมุ่งจะสื่อให้ผู้อ่านทราบ

สรุปได้ว่า แนวคิด คือ ความคิดสำคัญที่ผู้แต่งต้องการสื่อมายังผู้รับสาร ซึ่งความคิดสำคัญนี้จะให้ข้อคิดหรือประสบการณ์ทางอ้อมแก่ผู้รับสาร

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีรสนิยมในวรรณคดีมาประกอบในการศึกษาวิเคราะห์ด้านวรรณศิลป์ด้วย เนื่องจากข้อมูลคำร้องที่นำมาศึกษามีเนื้อหาเด่นในเรื่องความรัก ผู้วิจัยจึงจะขอลำดับถึงสังการรสนิยมและกฤณารสนิยมซึ่งเป็นรสนิยมที่ปรากฏเกี่ยวข้องกับเรื่องความรักอยู่มาก มีผู้กล่าวถึงเรื่องรสนิยมในวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไว้ดังนี้

แย้ม ประพัฒน์ทอง (2525) อธิบายถึงสังการรสนิยมและกฤณารสนิยมไว้ในหนังสือแย้มบรรยาย 3 โดยกล่าวถึงสังการรสนิยมว่า สังการรสนิยม คือ รสรัก สามารถจำแนกตามลักษณะของความรักที่ทำให้คนที่มีความรักแสดงกิริยาอาการปรากฏออกมาในลักษณะต่าง ๆ ในคัมภีร์สุโธลังการจำแนกสังการรสนิยมไว้ 3 ประเภท คือ

1. อโยคสังการ การแสดงกิริยาอาการของชายหญิงที่ยังมิได้มีความประสมประสานกัน มีจิตใจจดจ่อต่อกันอยู่ แต่ยังมีได้เป็นคู่ครองกัน
2. วิปโยคสังการ แสดงถึงกิริยาอาการของหญิงชายที่มีความรักใคร่ต่อกันอยู่ด้วยกัน แต่มีเหตุจำเป็นต้องพลัดพรากจากกันทั้งที่ยังรัก
3. สัมภโคคสังการ บทกลอนที่แสดงกิริยาอาการของคู่หญิงชายที่กำลังดื่มด่ำในความรัก เป็นอาการของผู้ที่อยู่ในความรักอย่างดื่มด่ำจริง ๆ

นอกจากนี้ได้กล่าวถึงกฤณารสนิยมไว้ว่า ถ้าเป็นบทกลอนจะเป็นบทที่ทำให้ผู้ฟังห่อเหี่ยว คิดสงสัย มักปรากฏในลักษณะที่ต้องเสียดสีจากสัตว์หรือสิ่งของอันเป็นที่รักที่ชอบใจ หรือได้ประสบกับความทารุณโหดร้าย การพรรณนาในลักษณะของกฤณารสนิยมนี้มักเกี่ยวข้องกับการที่ต้องพลัดพรากจากกัน การถูกทรมาน และความตาย ซึ่งการรำพันในเรื่องต่าง ๆ นี้จะใช้ถ้อยคำที่แสดงลักษณะอาการของความระทมทุกข์ที่กำลังประสบ

ปราณี พาพานิช (2536) อธิบายเกี่ยวกับรักไม่สมหวังในวรรณคดีสันสกฤตไว้ว่า รักไม่สมหวังเป็นภาคหนึ่งของรสรัก (ศฤงคารรสนิยม) ซึ่งภรตมุนีถือว่าเป็นรสนิยมสำคัญในบรรดารสนิยมทั้งแปด ทฤษฎีเรื่องรสนิยมนี้ใช้ได้กับการแสดงออกของศิลปะทุกชนิด ไม่เพียงแต่การแสดงละคร รักไม่สมหวังตามตำราบทละครสันสกฤต หมายถึงการที่คนรักเคยมีความอภิรมย์ยินดีร่วมกันมาก่อนหรือไม่ก็ตาม เกิดมีความรักขึ้นล้นหัวใจแต่ไม่มีการร่วมรักกันถึงจะอยู่ในสถานที่เดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงแบ่งรักไม่สมหวัง (วิปรลมฺภ) ออกเป็น 4 อย่างด้วยกัน คือ

1. รักแรกพบ (ปฺรสุวราศ) คือ ความรักซึ่งเกิดแก่คนทั้งสองผู้ไม่เคยอยู่ร่วมกันมา แต่ได้พบเห็นกันในความฝัน จากตัวจริง หรือจากรูปภาพ
2. รักของใจ (มาน) คือ ความรักระคนความหึงหวง เนื่องจากฝ่ายหญิงรู้ว่าฝ่ายชายมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่น หรือฝ่ายหญิงมีจิตมารยาเนื่องจากมีความรักใคร่ในฝ่ายชายมาก

คนทั้งสองไม่ได้มีความอภิมรณยนิตร่วมกันทั้ง ๆ ที่อยู่ในสถานที่เดียวกัน

3. รักจากไกล (ปรวาส) คือ ความรักที่ไม่จางหายไปจากใจแต่เพิ่มขึ้นในคนรักทั้งสองที่พรากจากกันเพราะฝ่ายหนึ่งต้องจากไปไกลเป็นเวลานาน เนื่องจากธุรกิจการค้า หน้าที่การงาน อุบัติเหตุ เป็นต้น

4. รักสิ้นใจ (กรณ) คือ ความรักที่ยังคงอยู่ในหัวใจของคนรักที่มีชีวิตอยู่ซึ่งเศร้าโศกเสียใจเพราะคนรักอีกฝ่ายหนึ่งใกล้จะตายหรือตายจากไปแล้ว

เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 2 หน่วยที่ 1 – 7 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2526) ได้กล่าวถึงความหมายของกลบทไว้ว่า กลบท คือคำประพันธ์ที่กวีแต่งขึ้นให้มีลักษณะพิเศษ โดยการบัญญัติให้ใช้คำหรือสัมผัสเป็นชั้นเชิงยิ่งกว่าธรรมดา

ขุนมนต์ารากลอน ฉบับหอสมุดวชิรญาณ (2504) ได้แสดงตัวอย่างคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ฉันทวรรณพฤติ จำนวน 50 ชนิด
2. ฉันทมาตราพฤติ จำนวน 8 ชนิด
3. กาพย์สารวิลาสินี จำนวน 15 ชนิด
4. กาพย์คันฉ่อง จำนวน 5 ชนิด
5. ศิริวิบุลยิตติ จำนวน 86 ชนิด
6. ตำราโคลง

ศิลาจารึกวัดพระเชตุพน (2505) ได้แสดงตัวอย่างเพลงยาวกลบทไว้ 53 ชนิด เพลงยาวกลอักษร 11 ชนิด อีกทั้งยังมีตำราโคลงกลบทและตำราฉันทอีกด้วย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านคีตศิลป์

ไพรัช มากกัญจนกุล (2535) อธิบายถึงวิธีการแต่งเพลงและการเขียนเนื้อเพลงไว้ในหนังสือหลักการแต่งเพลง สรุปได้ดังต่อไปนี้

การแต่งเพลง (composition) มีอยู่หลายวิธีด้วยกัน คือ

1. แต่งทำนองก่อนแล้วแต่งเนื้อร้องขึ้นทีหลัง การแต่งเพลงวิธีนี้จะได้บทเพลงที่ไพเราะรื่นหูทั้งทำนองและเนื้อร้อง
2. แต่งเนื้อร้องขึ้นก่อนแล้วจึงแต่งทำนองขึ้นทีหลัง การแต่งเพลงโดยวิธีนี้ไม่ดีนักเพราะจะได้เพลงที่ไม่ค่อยจะถูกต้องตามแบบฟอร์มของบทเพลง นอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านการประพันธ์และดนตรีอย่างดีอยู่แล้วจึงจะทำให้ได้บทเพลงที่ดี

3. แต่งทำนองและเนื้อร้องไปพร้อม ๆ กัน วิธีนี้ก็เป็นที่นิยมกันไม่น้อย อย่างไรก็ตามวิธีนี้จะได้บทเพลงที่ไพเราะกว่าวิธีที่สองและบางทีอาจดีกว่าวิธีที่หนึ่งก็ได้ เพราะเมื่อแต่งเนื้อร้องหรือทำนองแล้ว ถ้าเกิดไม่สัมพันธ์กันก็แต่งใหม่ได้ทันที

การเขียนเนื้อเพลง

บทเพลงหนึ่งนั้น โดยทั่วไปจะมี 4 ท่อน คือ 1 บทกลอน หรือ 1 บทโคลง เนื้อหาสาระที่นิยมเขียนกันในแต่ละท่อนมักจะเป็นดังนี้

ท่อนที่ 1 ถือว่าเป็นท่อนอารัมภบท คือ เป็นการเกริ่นสภาพทั่ว ๆ ไป

ท่อนที่ 2 เป็นท่อนที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องจากท่อนที่ 1 เป็นส่วนใหญ่ เพลงโดยทั่ว ๆ ไปแล้วมักจะทำทำนองเหมือนหรือคล้ายกับท่อนที่ 1 ฉะนั้นเนื้อร้องจึงไม่แตกต่างกันมากนัก

ท่อนที่ 3 ท่อนนี้ถือเป็นท่อนแยก คือ จะแยกความรู้สึกออกจากสองท่อนแรก จะเป็นท่อนที่ดูเด็ด แสดงอารมณ์อย่างเต็มที่ คำร้องจะแปลกแยกออกเป็นตัวของตัวเอง

ท่อนที่ 4 เป็นท่อนที่ผ่านพ้นจากท่อนที่ 3 ทุกสิ่งทุกอย่างจะสงบลง ฉะนั้นท่อนนี้จึงเรียบง่ายเหมือนท่อนที่ 1 หรือท่อนที่ 2 และทำนองเพลงนั้นก็เหมือนหรือคล้ายท่อนที่ 1

วาสิษฐ จรรย์ยานนท์ (2532) กล่าวถึงวิธีการแต่งเพลงไว้ว่า วิธีการแต่งเพลงนั้นส่วนมากมักทำได้ 3 วิธีด้วยกัน คือ

1. เขียนทำนองก่อนแล้วใส่คำร้องภายหลัง วิธีนี้มักได้ทำนองที่ไพเราะ เพลงส่วนใหญ่ มักจะใช้วิธีนี้

2. เลือกบทกวีที่มีชื่อไพเราะนำมาใส่ทำนอง วิธีนี้ทำนองส่วนใหญ่อาจไม่ค่อยไพเราะนักเพราะถูกบีบบังคับจากจำนวนคำ

3. แต่งทำนองและคำร้องพร้อม ๆ กัน ในปัจจุบันนักแต่งเพลงยอดนิยมประเภท pop ใช้วิธีนี้มาก

สุกรี เจริญสุข (2532) อธิบายถึงจุดประสงค์ของการฟังดนตรีไว้ว่า การฟังดนตรีขึ้นอยู่กับจุดประสงค์เป็นประการสำคัญ ซึ่งสามารถแยกแยะการฟังดนตรีทั่ว ๆ ไปได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การฟังภายนอกของดนตรี มีจุดประสงค์ของการฟังเพื่อความเพลิดเพลินและการฟังเพื่อที่จะหาความหมาย

สำหรับการฟังเพื่อหาความหมายนั้นเมื่อพูดถึงความหมายของดนตรีแล้ว สามารถแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก ดนตรีมีความหมายในตัวของตัวเอง โดยที่ศิลปินผู้สร้างงานดนตรีสอดใส่อารมณ์เพลงที่แฝงความรู้สึกเป็นความหมายไว้

ประเด็นที่สอง ผู้ฟังลากเข้าหาความหมาย ใครมีประสบการณ์อย่างไรก็พยายามลากเข้าหาความหมายตามที่ตนประสบมา

การฟังเพื่อความหมายนั้นผู้ฟังมีอารมณ์ร่วมรับรู้กับดนตรีที่ฟัง ซึ่งอาจจะเป็นการฟังจังหวะ เนื้อร้อง ทำนอง หรือองค์ประกอบของดนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งที่สามารสื่อความหมายต่อผู้ฟังได้

2. การฟังภายในของดนตรี เป็นการฟังอย่างวิเคราะห์และฟังเพื่อความไพเราะในทางสุนทรียะ การฟังภายในของดนตรีนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้รายละเอียดขององค์ประกอบดนตรี การฟังดนตรีเพื่อการวิเคราะห์นั้น เป็นการฟังแบบเจาะลึกเข้าไปภายในของตัวดนตรี ต้องอาศัยความรู้เข้ามาเป็นส่วนช่วยในการฟัง

วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเพลง

ธารทิพย์ สิทธิเชนทร์ (2539) ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของชาลี อินทรวิจิตร ในด้านศิลปะการประพันธ์ ลักษณะเนื้อหา และโลกทัศน์ สรุปได้ว่า วรรณกรรมเพลงของชาลี อินทรวิจิตร มีการใช้ลักษณะคำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ และคำประพันธ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกลอนสุภาพมากที่สุด คำประพันธ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกลอนหก คำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานีและคำประพันธ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกาพย์ยานี ส่วนคำประพันธ์ประเภทกลอนหกนั้นไม่ปรากฏ

ในด้านการใช้ถ้อยคำมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการเลือกสรรถ้อยคำ ใช้ถ้อยคำถูกต้องตามระดับฐานะของบุคคล ระดับของภาษา เนื้อเพลงส่วนมากใช้คำง่าย ชัดเจน เข้าใจง่าย นิยมใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ การเรียบเรียงถ้อยคำมีการการซ้ำคำ ทั้งแบบซ้ำวลีและซ้ำประโยค มีการเล่นคำในลักษณะคำพ้องรูปและคำพ้องเสียง ซึ่งการเล่นคำจะปรากฏอยู่น้อย มีการใช้คำเพื่อเน้นความรู้สึก การใช้โวหารพบว่ามีการใช้โวหารอุปมาและ ปรากฏมากที่สุด ด้านลักษณะเนื้อหาสาระของเพลงสามารถแบ่งได้ 6 ประเภท

โลกทัศน์ของชาลี อินทรวิจิตรที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลง สะท้อนในเรื่องกรรมว่าทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับกระกระทำของตนเอง ส่วนโลกทัศน์ในด้านความรักนั้นให้คนที่มีความรักยึดมั่นในคุณธรรม เคารพขนบประเพณี และยกย่องผู้หญิงที่มีคุณสมบัติของกุลสตรีโดยเห็นว่าการสวยที่แท้จริงของผู้หญิงอยู่ที่จิตใจ

บุษกร ครุทวงศ์ (2537) ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของพยงค์ มุกดา โดยวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาและโลกทัศน์ ศิลปะการประพันธ์ และบทบาทวรรณกรรมเพลงของพยงค์ มุกดา ที่มีต่อสังคม ผลการวิจัยปรากฏว่าวรรณกรรมเพลงของพยงค์ มุกดา สามารถจำแนกตามเนื้อหาได้

13 ประเภทใหญ่ ๆ โลกทัศน์ของพยางค์ มุกดา ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงนั้นพบว่าส่วนใหญ่จะแสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม เนื้อหาในวรรณกรรมเพลงจะเป็นเรื่องราวของมนุษย์และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ โลกทัศน์ด้านที่เกี่ยวกับธรรมชาติจะมองความงดงามและประโยชน์ของธรรมชาติ ส่วนในด้านที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติมีปรากฏไม่มากนัก ในด้านศิลปะการประพันธ์ ส่วนใหญ่มีรูปแบบการประพันธ์คล้ายกลอนสุภาพหรือกลอนแปด การใช้ถ้อยคำและโวหาร มีการซ้ำคำ การใช้ศัพท์สูง การใช้คำง่าย การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ และการใช้คำอุทาน

บทบาทของวรรณกรรมเพลงของพยางค์ มุกดา ที่มีต่อสังคม ได้แก่ บทบาทด้านความบันเทิง บทบาทในการให้ความรู้ บทบาทในการธำรงค่านิยมที่ดีงามของสังคม มีการแทรกทัศนคติ ค่านิยมที่ดีงาม เพื่อมุ่งปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้ผู้ฟัง และบทบาทในการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันสำคัญของชาติเพื่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ห่วงแหน และทำนุบำรุงสถาบันนั้น ๆ ให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

ปริญญา ลิ้มสุข (2541) เสนอปริญญาานิพนธ์สาขามานุษยวิทยามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เรื่องการวิเคราะห์เพลงเพื่อชีวิตวงคาราวานเป็นการศึกษาวิเคราะห์เพลงที่เผยแพร่ต่อสาธารณชนในนามวงคาราวาน ระหว่างปี พ.ศ.2525 ถึง พ.ศ.2532 จำนวน 143 เพลง เมื่อนำเพลงทั้งหมดมาแบ่งกลุ่มและสุ่มตัวอย่างได้เพลงจำนวน 19 เพลง พบว่าเนื้อร้องประพันธ์โดยมีจุดมุ่งหมายบรรยายสภาพสังคม การเมือง ความรัก ความคิดถึงผูกพัน ปัญหาแรงงาน กรรมกร เสรีภาพ อีสภาพ สงครามและสันติภาพ เป็นการชี้ปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไข ในด้านคีตลักษณ์มีรูปแบบการประพันธ์ประเภททำนองเดียวไม่ว่ารีฟর্মและเทอร์นารีฟอรั่ม โดยยึดเนื้อร้องเป็นหลักซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของวงคาราวาน ทำนองนั้นนำทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานมาใช้ บางเพลงใช้บันไดเสียงเพ้นตาโทนิค บางเพลงใช้บันไดเสียงของดนตรีตะวันตก คอร์ดมีลักษณะการนำมาใช้ที่เรียบง่าย เป็นคอร์ดชั้นเอกและชั้นโท ในด้านการประสานเสียงได้รับอิทธิพลจากวงดนตรีพื้นบ้านของชาวอเมริกัน บันไดเสียงใช้บันไดเสียงเมเจอร์ บันไดเสียงไมเนอร์ และนำบันไดเสียงเพ้นตาโทนิคซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของดนตรีเอเซียมาใช้ในการประพันธ์ ส่วนลีลาจังหวะมีการนำลีลาจังหวะแบบดนตรีตะวันตกมาใช้ เช่น จังหวะซ่า ซ่า ซ่า แต่ลักษณะเด่นคือ การใช้ลีลาจังหวะแบบพื้นบ้านอีสาน

มัณฑนา ศรีโมรา (2540) เสนอวิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เรื่องการวิเคราะห์บทเพลงของสง่า อารัมภีร ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์และแนวคิดที่ปรากฏในบทเพลงของสง่า อารัมภีร พบว่า

บทเพลงของสง่า อารัมภีร์ มีรูปแบบคำประพันธ์ที่เหมือนและคล้ายรูปแบบฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทยประเภทกาพย์และกลอน สามารถวางคำได้เหมาะสมกับลีลาและทำนองเพลง ด้านการใช้คำสามารถเลือกคำมาใช้ได้สอดคล้องกับท่วงทำนองและลีลาของบทเพลง นอกจากนี้ยังมีการใช้โวหารภาพพจน์ปรากฏอยู่ด้วย สำหรับแนวคิดที่ปรากฏในบทเพลงของสง่า อารัมภีร์ มีแนวคิดเกี่ยวกับความรักปรากฏอยู่มากที่สุด

สมบัติ กิ่งกาญจนวงศ์ (2534) เสนอวิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หัวข้อเรื่องการวิเคราะห์เพลงลูกกรุง ผลการวิจัยสรุปได้ว่าเพลงลูกกรุงสามารถจำแนกเนื้อหาได้ 7 ประเภท ในด้านการใช้ถ้อยคำและโวหาร มีการใช้ถ้อยคำเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การใช้คำง่าย การใช้คำอุทาน การซ้ำคำ การหลกคำ การใช้ศัพท์สูง การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ การเล่นคำ และการประชันศัพท์ ส่วนการใช้โวหารมีปรากฏ 6 ชนิด พบว่ามีการใช้อุปมามากที่สุด

สุจุมาลย์ จันทวี (2536) เสนอวิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในหัวข้อการวิเคราะห์เพลงไทยสากลแนวใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2534 โดยศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาของเพลงไทยสากลแนวใหม่ การใช้คำร้องของเพลงไทยสากลแนวใหม่ และคุณค่าของเพลงไทยสากลแนวใหม่ จากการศึกษาวเคราะห์สรุปได้ว่าเนื้อหาของเพลงไทยสากลแนวใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2534 จำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 6 ประเภท ในด้านการใช้คำร้องนั้นจำแนกลักษณะการใช้ถ้อยคำที่พบออกเป็น 5 ประเภท ด้านการใช้ภาษาพบว่าผู้แต่งเพลงไทยสากลแนวใหม่นิยมใช้ภาษาง่าย ๆ ที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะภาษาที่นิยมกันในกลุ่มวัยรุ่น เป็นภาษาแปลกใหม่ สะดุดหู น่าสนใจ นิยมใช้ภาษาปาก คำสแลง สำหรับโวหารที่นิยมใช้มี 5 ชนิด คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ และปฏิพจน์ และจากการวิเคราะห์คุณค่าของเพลงไทยสากลแนวใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2534 นั้นพบว่า นอกจากเพลงไทยสากลแนวใหม่จะมีคุณค่าด้านความบันเทิงแล้วยังสะท้อนสังคมและมีคุณค่าในด้านวรรณศิลป์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศิลปะในการแปลงคำและการใช้โวหารที่แปลกใหม่ซึ่งก่อให้เกิด อรรถรสและให้ภาพพจน์ชัดเจนอีกด้วย

อรินยา บุญยรัตพันธุ์ (2540) วิเคราะห์เพลงประกอบละครโทรทัศน์โดยวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงประกอบละครโทรทัศน์ 260 เพลง จากละครโทรทัศน์ 180 เรื่อง พบว่าเนื้อหาของเพลงมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระในละคร 4 ด้าน คือ มีความสอดคล้องในเนื้อเรื่อง มีความสอดคล้องในด้านตัวละครปรากฏมากที่สุด ความสอดคล้องในด้านแก่นหรือแนวคิดสำคัญของเรื่องนั้นตรงตามสาระในละครโทรทัศน์ 3 แนวคิดด้วยกัน คือ แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับความรัก และแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิง ส่วนความสอดคล้องที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ความสอดคล้องในฉาก สถานที่ หรือบรรยากาศของเรื่อง ในด้านลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ เพลงที่รูปแบบใกล้เคียงกับฉันทลักษณ์เดิม และเพลงที่ไม่ปรากฏรูปแบบคำประพันธ์ เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุด

การศึกษาศิลปะการประพันธ์คำร้อง มีการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ การศึกษาการเรียบเรียง ถ้อยคำ เช่น การลำดับความ การซ้ำคำ การสรุปความ ศีกษาศิลปะการเลือกเฟ้นถ้อยคำ เช่น การใช้คำง่ายซึ่งเป็นวิธีที่ผู้ประพันธ์นิยมมากที่สุด การใช้คำแสดงอารมณ์ การใช้คำภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่นอีสาน ศีกษาศิลปะการปลูกอารมณ์ เช่น การใช้โวหารในบทเพลง ประกอบละครโทรทัศน์ พบว่ามี 4 โวหาร คือ อุปมาโวหาร อุปลักษณะโวหาร บุคลาธิษฐาน และ ปฏิพจน์ อีกทั้งมีการใช้สัญลักษณ์ในบทเพลงเพื่อให้ผู้ฟังพิจารณาและเกิดความคิดในการตีความ ในบทเพลงประกอบละครโทรทัศน์ด้วย